

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 776 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriqo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIYAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSiya MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M.Mirsadikov, M.Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safojev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyurayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIVALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIVAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIVALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSiya RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdigodirovna	

PNEVMOTRANSPORT TIZIMIDAGI PNEVMOQUVUR TIRSAK MATERIALINI YAXSHILASH ORQALI PAXTA SIFATIGA TA'SIRINI O'RGANISH	546
Boltabayev Bekzod Egamberdiyevich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING EKOLOGIK AKTIVLARINI HISOBGA OLISH	549
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
DEHQON XO'JALIKLARIDA YER RESURLARIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK XAVFSIZLIGI VA UNING BAHOLASH USULLARI.....	553
Axmatov Abutolibxon Ochilxon o'g'li	
XUSUSIYLASHTIRILGAN KORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI MOLIVAVIY NATIJADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	557
Asomidinova Moxigulbonu Oybek qizi	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA.....	562
Platov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA INVESTITSIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI.....	570
Nilufar Mengqobilovna Xudayberdieva	
MAGNEZIAL BOG'LOVCHI MATERIALLAR ISHLAB CHIQRISHDA SANOAT CHIQINDILARNI FOYDALANISHNING DUNYO VA O'ZBEKISTON MIQYOSIDAGI HOLATI	574
Rahimjon Jalilov Ravshanbek o'g'li, Orazimbetova Gulistan Jaksilikovna	
KORXONALAR ISHLAB CHIQRISH POTENSIALINING XUSUSIYATLARI VA UNDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	578
Jalilov Bahrom Sotiboldievich	
O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV SUG'URTA INSTITUTINING RIVOJLANISH ZARURATI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI.....	583
Ravshanova Mohinur O'rolovna	
INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING STUDENTS' DIGITAL COMPETENCE	588
Jalqasbayev Sultanbek Tayrbek uli	
KREATIV TURIZMDA YANGI TAJRIBALAR YARATISH: IJODIY KLASSTERLAR, MAHALLIY HUNARMANDCHILIK VA IMMERSIV TEXNOLOGIYALAR ROLI	593
Hamzayeva Dilfuza Samarovna	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI	599
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY MAHSULOTLAR	605
Nazarova Umida Mamadali qizi	
CREDIT RISK MANAGEMENT AND PROFITABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN AN EMERGING MARKET: THE CASE OF UZBEKISTAN	609
Ruzmamat Khudayberganov Shokirjon ugli, Sobirov Yuldoshboy Ruzimboevich, Nodirbek Fayzullaev Baxtiyor Ugli	
PAXTA XOMASHYOSIDAGI IFLOSLIKLARNI TOZALASHDA UNUMDORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OPTIMAL PARAMETRLARNI ANIQLOVCHI MATEMATIK MODEL.....	616
Karimov Abdusamat Ismonovich, Imomnazarova Nurjaxon	
ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ИНСТРУМЕНТ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО И ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	621
Муродбек Болтабоев	

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	626
Valiev Umid Gulamovich	
TURIZM SOHASIDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	631
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
HR MARKETING STRATEGIYALARINING KORXONA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	635
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	641
Musayeva Shoirazimovna	
ЭМПИРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЗРЕЛОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА И ЦИФРОВИЗАЦИИ В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ УЗБЕКИСТАНА	646
Джуманиязова Сабина Михайловна	
MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ISTIQBOLLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR	654
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
SYNTHESIS OF FLAME-RESISTANT NANOCOMPOSITE COATINGS, THEIR THERMO-MECHANICAL PROPERTIES, AND PRACTICAL APPLICATION IN THE EVALUATION OF HEAT RESISTANCE	658
Tosheva Dilfuza Farxodovna, Siddikov Ikrom Iminjonovich, Rakhimov Firuz Fazlidinovich	
TELEKOMMUNIKATSIYA KORXONALARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	663
Xusanov Durbek Nishanovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЖЕЛЕЗОБЕТОННОЙ ТОНКОСТЕННОЙ КОНСТРУКЦИИ С ГРУНТОВЫМ МАССИВОМ В УСЛОВИЯХ ПОЛЗУЧЕСТИ	667
Уринов Адхамджан Акбарович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	673
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich	
BOLALAR KIYIMI TEXNOLOGIYASIDA XAVFSIZLIK TALABLARI	679
Ergasheva Rashida Abdug'anievna	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOT SANASIDAN KEYINGI HODISALAR AUDITI	683
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
YANGI KELAJAK UCHUN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QAMRAB OLISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	689
Jalilov Sherzod Kaxramanovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	693
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI VA BANDLIKNING TRANSFORMATSIYASI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR	697
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
К ВОПРОСУ РАСЧЕТА ПАРАМЕТРОВ КРОМОК ПРИ ВЫСОКОЧАСТОТНОЙ СВАРКИ ТРУБНОЙ ЗАГОТОВКИ ИЗ ФЕРРОМАГНИТНОГО МАТЕРИАЛА	704
Заиркулов Элёр Ёқубжон ўғли	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISHGA UMUMIY YONDASHUVLAR	708
Saidova Kamola Xoshimovna	

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ	713
Минутдинова Лилия Тагировна	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA EKSPORT SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING INSTITUTIONAL VA TARKIBIY OMILLARI EMPIRIK TAHLILI	719
Raximov To'xtabek Jumaboyevich	
BOZOR IQTISODIYOTIDA ISH HAQI, FOYDA, FOIZ VA RENTA DAROMADLARI TAHLILI	724
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MARKETING VA LOGISTIKA FAOLIYATINI BOSHQARISH.....	728
Djurayev Bekzod Bekmatovich	
ELEKTRON TIJORATDA MA'LUMOTLAR (BIG DATA) VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA RAQOBAT USTUNLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	733
Baymuradov Shoxrux Mahmudovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATINING NAZARIY ASOSLARI, MOHIYATI, ZARURLIGI VA VUJUDGA KELISH SHART-SHAROITLARI	738
Yakubov Dilshod Kamildjanovich	
ILG'OR XORIJ TAJRIBALARIDAN O'ZBEKISTON AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	745
Shodmonov Bahodir Sherkulovich	
BANKLARDA MOLIYAVIY MEXANIZM VA UNING KORPORATIV BOSHQARUVDA GI AHAMIYATI.....	752
Temirov Abdulaziz Alimjanovich	
RAQOBAT MAHSULOTLARINI BOZOR TALABIGA MOSLASHTIRISHNING OMILI SIFATIDA.....	757
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich	
REKURSIV FUNKSIYA YORDAMIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TUBLIKKA SINASH ALGORITMI.....	762
Mardiyev Ulugbek Rasulovich	
XARAJATLAR VA TANNARX, ULARNING MAZMUNI VA TAVSIFI	768
Xudoyberdiyev Odiljon Egamberdi o'g'li	

XARAJATLAR VA TANNARX, ULARNING MAZMUNI VA TAVSIFI

Xudoyberdiyev Odiljon Egamberdi o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, PhD, dotsent v.b.

E-mail: odil1101@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada buxgalteriya hisobining eng muhim tushunchalaridan hisoblangan xarajatlar va tannarx masalalariga oid olimlarning ilmiy qarashlari tahlil qilingan. Korxona xarajatlarning tasnifi yoritilib, tannarx elementlarining mazmuni va iqtisodiy mohiyati tavsiflangan. Xarajatlarni tasnif bo'yicha alohida hisobga olish boshqaruv hisobini takomillashtirish hamda samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: xarajatlar, tannarx, boshqaruv hisobi, operatsion xarajatlar, tasnif, bevosita, bilvosita, to'g'ridan-to'g'ri material xarajatlari, mehnat xarajatlari, ustama xarajatlar.

Abstract. This article analyzes scholarly views on two fundamental concepts of accounting—costs and cost of production. The classification of enterprise costs is presented, and the economic essence of cost elements is described. It is substantiated that maintaining separate cost records according to classification enhances management accounting practices and supports informed and effective managerial decision-making.

Keywords: costs, cost of production, management accounting, operating costs, classification, direct, indirect, direct material costs, labor costs, overhead costs.

Аннотация. В данной статье проанализированы научные взгляды ученых на ключевые категории бухгалтерского учета — расходы и себестоимость. Представлена классификация затрат предприятия, а также раскрыта экономическая сущность элементов себестоимости. Обосновано, что ведение раздельного учета затрат в разрезе классификаций способствует повышению эффективности управленческого учета и принятию обоснованных управленческих решений.

Ключевые слова: расходы, себестоимость, управленческий учет, операционные расходы, классификация, прямые, косвенные, прямые материальные затраты, затраты на оплату труда, накладные расходы.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi 2016-yil 13-apreldagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'RQ-404-son¹ Qonunining 7-moddasida "aktivlar, majburiyatlar, xususiy kapital, zaxiralar, daromadlar, xarajatlar, foyda, zararlar va ularning harakati bilan bog'liq xo'jalik operatsiyalari buxgalteriya hisobining obyektlaridir" [1], deb tavsif berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" deb nomlangan asarida "birinchi – islohotlarning qay darajada samara berayotganini ko'rsatadigan maqsadli dasturlarni amalga oshirish natijadorligi. Bular qatorida sanoat va boshqa tarmoqlarni rivojlantirishning quyidagi iqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlarini keltirish mumkin: ishlab chiqarish quvvatlarining ahvoli, xarajatlarni va tannarxni pasaytirish, mahalliyashtirish va rentabellik darajasi, mahsulot raqobatdoshligini so'zsiz oshirish" [2], deb qayd etganlar.

Bundan ko'rinib turibdiki, buxgalteriya hisobotlarida aks ettiriladigan ishlab chiqarish quvvatlarining ahvoli, xarajatlar va tannarx, mahalliyashtirish va rentabellik darajasi kabi ko'rsatkichlar bugungi kunda o'ta muhim ahamiyat kasb etishini alohida ta'kidlash lozim. Ushbu masalalar boshqaruv hisobining asosiy obyektlari hisoblanadi.

Belgilangan ustuvor vazifalarni hal qilish maqsadida Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) to'liq va tizimli joriy etish hamda bu borada kadrlar tayyorlashni tubdan yaxshilashga qaratilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha

1 O'zbekiston Respublikasi 2016-yil 13-apreldagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'RQ-404-son Qonuni: <https://lex.uz/uz/docs/-2931253>

qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son² qarori [3] qabul qilindi. Ushbu qarorning maqsadi mamlakatimizda xorijiy investitsiyalarning kirib kelishi uchun investitsion muhitni yaxshilash, kompaniyalarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, xorijiy investorlarni zarur axborotlar bilan ta'minlash, hisobotlarning mazmuni va tarkibini axborot foydalanuvchilarning ehtiyojlariga uyg'unlashtirish hamda boshqa bir qator vazifalarni amalga oshirishdan iboratdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Soha doirasidagi iqtisodiy adabiyotlarda xarajatlar, ishlab chiqarish xarajatlari, ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar hamda tannarx tushunchalari keng qo'llaniladi.

Umumiy iqtisodiy ma'noda ishlab chiqarish xarajatlari va mahsulot tannarxi tushunchalariga taniqli iqtisodchi olim Sh. Shodmonov tomonidan quyidagicha ta'rif berilgan: "ishlab chiqarish xarajatlari – korxonaning mahsulot ishlab chiqarish maqsadlarida iqtisodiy resurslarni sotib olish uchun qilgan pul sarflaridir. Firma o'z faoliyatini bozordan moddiy resurslar, ya'ni asbob-uskunalar, dastgohlar, transport va aloqa vositalari, xomashyo, yoqilg'i, turli materiallar hamda mehnat bozorida ish kuchini sotib olishdan boshlaydi. Shunga muvofiq ravishda ishlab chiqarish xarajatlari tarkibiga xomashyo, asosiy va yordamchi materiallar, yoqilg'i va energiya xarajatlari, asosiy kapital amortizatsiyasi, ish haqi va ijtimoiy sug'urtaga ajratmalar, foiz to'lovlari va boshqa xarajatlar kiradi. Ishlab chiqarish xarajatlari qilingan barcha xarajatlarning puldagi ifodasi mahsulot tannarxini tashkil qiladi" [4].

M. Boltaboyeva "tannarx, mahsulot tannarxi – korxonaning mahsulot ishlab chiqarish va uni sotish, shuningdek ishlarni bajarish yoki xizmatlar ko'rsatish uchun qilgan jami joriy xarajatlarning pul shaklidagi ifodasidir. Tovar ishlab chiqarishda tannarxning muhim elementlari – chetdan olinadigan xomashyo, asosiy materiallar, elektr energiyasi resurslari chiqimlari; asosiy va qo'shimcha ish haqi; ijtimoiy sug'urta ajratmalari; amortizatsiya ajratmalari va boshqa sarf-xarajatlar" [5], deb ta'rif beradi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksida "soliq to'lovchi tomonidan O'zbekiston Respublikasida ham, uning hududidan tashqarida ham hisobot (soliq) davri davomida amalga oshirilgan, asoslangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlar xarajatlar deb e'tirof etiladi" [6], deb belgilangan.

T. Malikov esa quyidagi fikrlarni bildiradi: "foyda olish yoki xo'jalik yurituvchi subyektning boshqa maqsadlariga erishish uchun foydalaniladigan resurslarning pul qiymati xo'jalik yurituvchi subyektning xarajatlari hisoblanadi. 'Xarajatlar' tushunchasi 'tannarx' tushunchasiga nisbatan kengroqdir, chunki tannarx umumiy xarajatlarning faqat bir qismini, ya'ni oddiy takror ishlab chiqarish xarajatlari o'zida aks ettiradi. Mahsulot (ish va xizmat) tannarxi mahsulotni (ish va xizmatni) ishlab chiqarish jarayonida foydalaniladigan xomashyo, materiallar, yoqilg'i, energiya, asosiy fondlar, mehnat resurslari hamda ularni ishlab chiqarish va realizatsiya qilish bilan bog'liq boshqa xarajatlarning qiymat bahosidan iboratdir. Amaliyotda 'mahsulotning umumiy tannarxi' va 'mahsulot birligining tannarxi' tushunchalaridan keng foydalaniladi" [7].

N. Abdusalomova "tannarx hisobi – rivojlanayotgan mamlakatlarda buxgalteriya hisobining yangi tendensiyasi" [8], deb baholaydi.

Ushbu tahlillardan xulosa qilish mumkinki, o'rganilayotgan ko'rsatkichlarga umumiy iqtisodiy, moliyaviy va boshqaruv hisobi nuqtayi nazaridan beriladigan ta'riflarni bir-biridan ajratish zarur. Ularni tizimlashtirish ehtiyoji mavjud. Xalqaro tajribada realizatsiya bilan bog'liq xarajatlar mahsulot tannarxiga emas, balki operatsion xarajatlar tarkibiga kiritiladi. Mazkur tahlillardan kelib chiqib, xarajatlar tushunchasi tannarx tushunchasiga nisbatan kengroq ma'noni anglatadi, ya'ni xarajatlar tannarxni ham o'z ichiga oladi, degan fikrga qo'shilgan holda, xarajatlar va tannarx tushunchalariga umumiy iqtisodiy, moliyaviy hisob hamda boshqaruv hisobi maqsadlarida alohida ta'riflar berish lozim, deb hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash, tanlab kuzatish, mantiqiy fikrlash hamda iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Buxgalteriya hisobining konseptual asoslarida moliyaviy hisob va hisobot maqsadlari uchun quyidagicha ta'rif keltirilgan: "Xarajatlar – bu hisobot davri davomida aktivlarning kamayishi yoki majburiyatlar miqdorining ko'payishi ko'rinishida tashkilotning xususiy kapitaliga nisbatan talabnoma huquqi egalari foydasiga badal taqsimlanishi bilan bog'liq bo'lmagan holda xususiy kapitalning kamayishida o'z aksini topadi" [9]. Ushbu ta'rif umum e'tirof etilgan qoidadir.

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son qarori: <https://lex.uz/docs/-4746047>

Boshqaruv hisobi xarajatlar tushunchasiga o'zining prinsiplari doirasida yondashadi. Xarajatlar boshqaruv hisobining asosiy obyekti hisoblanadi. Xarajatlar tushunchasi keng tushuncha bo'lib, qaysi faoliyatga oidligi va qachon yuzaga kelganligidan qat'i nazar, hisobga olinadigan xarajatlardir.

Xarajatlar — bu ko'zlangan maqsadlarga (mahsulot ishlab chiqarish, tovarlar xaridi, xizmatlar ko'rsatish, ishlarni bajarish, loyihalarni amalga oshirish) erishish uchun sarflangan barcha resurslar qiymatining puldagi ifodasidir. Ushbu atama juda ko'p ma'noga ega bo'lib, turli vaziyatlarda turli tipdagi xarajatlar qo'llaniladi. Masalan, ishlab chiqarish korxonalarida mahsulotni ishlab chiqarish va xaridorlarga sotish uchun ko'plab xarajatlar amalga oshiriladi. Bularga material xarajatlari, mehnat haqi xarajatlari, mashina va asbob-uskunalarining amortizatsiya xarajatlari, ta'mirlash xarajatlari, xodimlarni ovqatlantirish va tibbiy xizmat ko'rsatish xarajatlari, elektr energiyasi xarajatlari, mahsulotlarni saqlash, reklama qilish, xaridorlarga yetkazib berish, menejerlarning ish haqi, telefon va internet xarajatlari hamda boshqa xarajatlarni kiritish mumkin. Xarajatlarning turi va miqdori tashkilotning faoliyat xususiyatlari, uning hajmi va boshqa omillarga bog'liq bo'ladi.

Xorijiy tajribada xarajatlar (expenses) korxonaning odatdagi faoliyati (ordinary activities) bilan bog'liq xarajatlar va odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlarga (losses) ajratiladi. Ularning tarkibini quyidagi rasmda aks ettirish mumkin (1-rasm).

1-rasm. Korxonalar xarajatlarning tasnifi

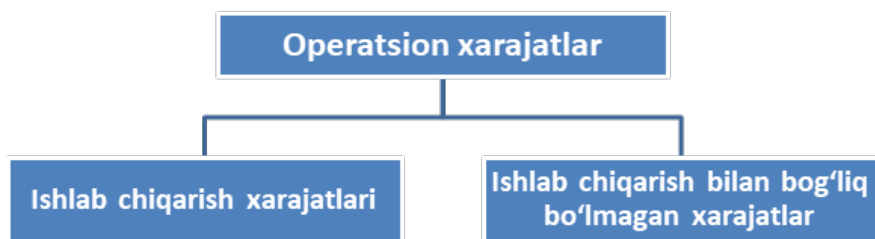
Korxonaning odatdagi faoliyati bilan bog'liq xarajatlar — bu korxonaning odatdagi faoliyat yuritish jarayonida yuzaga kelgan operatsion, moliyaviy va innovatsion ilmiy-tadqiqot faoliyatlari natijasida vujudga kelgan xarajatlardir.

Operatsion faoliyat xarajatlari sotilgan mahsulotlarning tannarxi, sotish xarajatlari, ma'muriy-boshqaruv hamda boshqa operatsion xarajatlar kiradi.

Iqtisodiyotning globalashuvi sharoitida moliyaviy faoliyat zamonaviy kompaniyalar uchun asosiy faoliyat turlaridan biriga aylanib bormoqda. Xalqaro standartlarga muvofiq, bunday xarajatlarga moliyaviy aktivlarning chiqib ketishidan ko'rilgan zararlar, moliyaviy aktivlarning qadrsizlanishidan zararlar, moliyaviy aktivlarni qayta tasniflashdan zararlar hamda boshqa moliyaviy xarajatlarni kiritish mumkin.

Korxonaning odatdagi faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlari — bu korxonaning odatdagi faoliyat yuritish jarayonida yuz berishi yoki yuz bermasligi mumkin bo'lgan xarajatlardir. Bularga tabiiy ofatlar tufayli yuzaga kelgan xarajatlar, joriy bo'lmagan aktivlarni tasarruf qilishdan ko'rilgan zararlar, valyuta kurslari o'zgarishi natijasida yuzaga kelgan zararlarni kiritish mumkin.

Odatdagi faoliyat bilan bog'liq xarajatlar tarkibida operatsion xarajatlar salmoqli ulushni tashkil etadi. Operatsion xarajatlarni ikki guruhga ajratish mumkin (2-rasm).

2-rasm. Operatsion xarajatlar turlari

AQShdagi buxgalteriya hisobi bo'yicha lug'atda "ishlab chiqarish xarajatlari — bu material xarajatlari hamda ushbu materiallarni tayyor mahsulotga aylantirish bilan bog'liq xarajatlar yig'indisidir. Barcha ishlab chiqarish xarajatlari tayyor mahsulot tannarxiga shunday olib borilishi talab etiladiki, bunda kompaniyaning tashqi moliyaviy hisoboti GAAP talablariga muvofiq kelsin" [10], degan ta'rif keltirilgan. Ushbu manbada ishlab chiqarish xarajatlari uchta kategoriya bo'yicha tasniflangan: to'g'ridan-to'g'ri material xarajatlari, to'g'ridan-to'g'ri mehnat xarajatlari hamda ustama ishlab chiqarish xarajatlari.

Ishlab chiqarish xarajatlari — bu mahsulot (ish, xizmatlar)ni ishlab chiqarish jarayonida ishlab chiqarish xarajatlari hamda ularni qayta ishlash uchun sarflanadigan bevosita mehnat va ustama ishlab chiqarish xarajatlari bo'lib, ushbu xarajatlarning oqilona qo'shilishi natijasida tayyor mahsulot tannarxi yuzaga keladi.

Boshqaruv hisobida korxonalar xarajatlarini, jumladan ishlab chiqarish xarajatlarini qo'shimcha tarzda quyidagi belgilar bo'yicha tasniflash ham muhim ahamiyatga ega. Tan narx elementlari xarajatlarning tabiati (nature), funksiyasi va xulq-atvori (behavior) hamda boshqa bir qator belgilar bo'yicha tasniflanadi (1-jadval).

1-jadval. Korxona xarajatlarining rejalashtirish, boshqaruv qarorlarini qabul qilish va nazorat qilish maqsadlarida tasniflanishi

Tasnifiy belgi	Xarajat guruhi
1. Tannarx elementlari bo'yicha	Material xarajatlari
	Mehnat xarajatlari
	Ustama xarajatlar
2. Tannarx obyektiga olib borilishiga (nature) ko'ra	Bevosita (to'g'ridan-to'g'ri) xarajatlar
	Bilvosita (to'g'ridan-to'g'ri bo'lmagan) xarajatlar
3. Tegishliligiga ko'ra	Umumxarajatlar
	Javobgarlik markazlari xarajatlari
	Bir birlik mahsulot (ish, xizmat)ning o'rtacha xarajatlari
4. Tannarx drayveri — ishlab chiqarish hajmi va boshqa omillarning ta'siriga (behavior) ko'ra	O'zgaruvchan xarajatlar
	Yarim o'zgaruvchan xarajatlar
	Doimiy (o'zgarmas) xarajatlar
	Yarim o'zgaruvchan xarajatlar
5. Boshqaruv qarorlariga bog'liqligiga ko'ra	Relevant xarajatlar
	Norelevant xarajatlar
6. Yuz berishining oldini olish mumkinligiga ko'ra	Saqlanishi mumkin bo'lgan xarajatlar
	Saqlanishi mumkin bo'lmagan xarajatlar
7. Nazorat qilinish imkoniyatiga ko'ra	Nazorat qilinadigan xarajatlar
	Nazorat qilish imkoniyati bo'lmagan xarajatlar
8. Me'yorlanishiga ko'ra	Me'yorlashtiriladigan xarajatlar
	Me'yorlashtirilmaydigan xarajatlar
9. Muqobilligiga ko'ra	Muqobil xarajatlar
10. Qaytarilmasligiga ko'ra	Qaytarilmaydigan xarajatlar
11. Differensiallanishiga ko'ra	O'sib boruvchi xarajatlar
	Marjinal xarajatlar

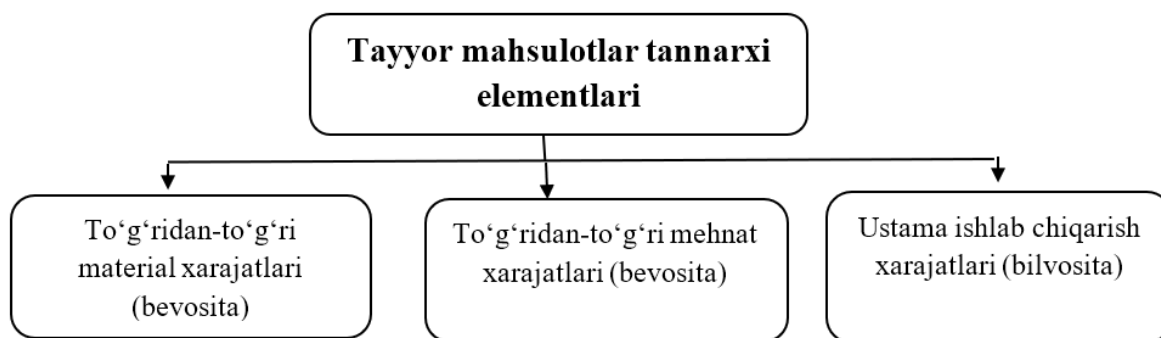
Tayyor mahsulotning ishlab chiqarish xarajatlarini turli belgilar bo'yicha tasniflash natijalarini quyidagi jadvalda rasmiylashtiramiz (2-jadval).

2-jadval. Ishlab chiqarish xarajatlarining turli belgilar bo'yicha tasniflanishi

Tasnif belgilari	Turlari	Turlarining qisqacha tavsifi
Tannarx obyektlariga olib borish usuli bo'yicha: bevosita va bilvosita xarajatlar	Bevosita	Tannarx obyektiga to'g'ridan-to'g'ri olib boriladigan xarajatlar. Ularga to'g'ridan-to'g'ri material xarajatlari va to'g'ridan-to'g'ri mehnat xarajatlari kiradi.
	Bilvosita	Tannarx obyektiga to'g'ridan-to'g'ri olib borilmaydigan, dastlab jamg'arilib, keyinchalik ma'lum taqsimlash mezonlari asosida tannarx obyektiga olib boriladigan xarajatlar. Bunday xarajatlarga ustama ishlab chiqarish xarajatlari kiradi.
Mahsulot jami hajmi va birligiga nisbatan hisoblanishiga qarab: umumiy va o'rtacha tannarx	Umumiy	Hisobot davrida mahsulotning jami hajmini ishlab chiqarish uchun sarflangan jami ishlab chiqarish xarajatlari.
	O'rtacha	Jami ishlab chiqarish xarajatlarining hisobot davrida ishlab chiqarilgan jami tayyor mahsulotlarning ekvivalent birligiga nisbati. Mahsulot birligi tannarxi material xarajatlari va qayta ishlash xarajatlari moddalar bo'yicha alohida hisoblanishi mumkin. Alohida elementlar bo'yicha hisoblangan mahsulot birligi tannarxi jami birlik tannarxini shakllantiradi.
Ishlab chiqarilayotgan mahsulot hajmiga (faollik darajasiga) bog'liqligiga qarab: o'zgaruvchan, doimiy, yarim o'zgaruvchan va yarim doimiy xarajatlar	O'zgaruvchan xarajatlar	Mahsulot hajmi (faoliyat darajasi)ga to'g'ridan-to'g'ri mutanosib (proporsional) ravishda o'zgaradigan xarajatlardir. Ularga ishlab chiqarish material xarajatlari, ishbay mehnat haqi, sarflangan energiya (yoqilg'i, elektr energiyasi) xarajatlari misol bo'la oladi.
	Doimiy xarajatlar	Doimiy xarajatlar o'rganilayotgan davrda mahsulot hajmi (faoliyat darajasi)ning ma'lum keng diapazonida miqdor jihatidan o'zgarmas holda saqlanib qoladi. Ushbu xarajatlarga amortizatsiya xarajatlari, nazoratchilar va ustalar ish haqi, ijara to'lovlari kiradi.
	Yarim o'zgaruvchan xarajatlar	Yarim o'zgaruvchan xarajatlar tarkibida o'zgaruvchan va doimiy komponentlarga ega xarajatlar bo'ladi. Ushbu xarajatlarga asbob-uskunalar xizmat ko'rsatish xarajatlarini misol qilib keltirish mumkin.
	Yarim doimiy xarajatlar	Doimiy xarajatlar ishlab chiqarishning ma'lum bir relevanti diapazonida doimiy hisoblanadi. Relevanti diapazon tannarx drayverining ma'lum oralig'i bo'lib, unda tannarx bilan mahsulot hajmi (faoliyat darajasi) o'rtasidagi o'ziga xos bog'liqlik namoyon bo'ladi.
Qabul qilinayotgan qarorlarga bog'liqligiga qarab	Relevant xarajatlar	Qarorlar qabul qilinishi natijasida o'zgarib turadigan kelgusi xarajatlar hisoblanadi.
	Norelevant xarajatlar	Qabul qilinadigan qarorlarga bog'liq bo'lmagan xarajatlardir.
Tashkilotchilik darajasiga bog'liqligiga qarab: saqlanishi mumkin bo'lgan va saqlanishi mumkin bo'lmagan xarajatlar	Saqlanishi mumkin bo'lgan xarajatlar	Faoliyatni normal tashkil etish sharoitida oldini olish mumkin bo'lgan xarajatlar. Masalan, jarima va penya xarajatlari, me'yordan ortiqcha amalga oshirilgan xarajatlar.
	Saqlanishi mumkin bo'lmagan xarajatlar	Har qanday holatda yuz berishi muqarrar bo'lgan xarajatlar. Masalan, tovarlarning me'yor doirasidagi kamayishi.
Nazorat qilinadigan va nazorat qilinmaydigan xarajatlar	Barcha xarajatlar muayyan boshqaruv darajasida nazorat qilinadi. Javobgarlik markazlari bo'yicha xarajatlar to'g'risida hisobotlar tayyorlanayotganda, quyi boshqaruv pog'onalarida xarajatlar nazorat qilinadigan va nazorat qilinmaydigan xarajatlarga ajratiladi.	

Ushbu tasniflash asosida xulosa qilish mumkinki, xarajatlarni muayyan belgilar asosida tasniflash ularning hisobini to'g'ri tashkil etish, boshqaruv qarorlari uchun zarur axborotni shakllantirish hamda xarajatlar ustidan samarali nazoratni yo'lga qo'yish imkonini beradi. Takliflarning amaliyotda qo'llanilishi ishlab chiqarish korxonalarida tannarx hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish, tannarxni optimallashtirish imkoniyatlarini aniqlash hamda tannarx hisobi va hisobotini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Ishlab chiqarish xarajatlarini tannarx obyektlariga olib borish usuliga qarab, ular bevosita (to'g'ridan-to'g'ri) va bilvosita (to'g'ridan-to'g'ri bo'lmagan) ishlab chiqarish xarajatlariga bo'linadi (3-rasm).

3-rasm. Tayyor mahsulotlar tannarxi elementlari

Bevosita (to'g'ridan-to'g'ri) xarajatlar — bu aniq tannarx obyektiga iqtisodiy mohiyatiga ko'ra to'g'ridan-to'g'ri olib borish mumkin bo'lgan xarajatlardir. Masalan, avtomobil ishlab chiqarishda avtomashinaning kuzovi, motori va boshqa ehtiyot qismlari, shuningdek, shu turdagi avtomobillarni ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi ishlab chiqarish ishchilarining mehnat haqi xarajatlari bevosita xarajatlarga kiradi. Ushbu xarajatlarni qaysi avtomobilni ishlab chiqarishda sarflanganligiga qarab to'g'ridan-to'g'ri mahsulot tannarxiga identifikatsiyalash mumkin. Ayrim adabiyotlarda ushbu xarajatlar to'g'ri xarajatlar deb ham tavsiflanadi.

Bilvosita (to'g'ridan-to'g'ri bo'lmagan) xarajatlar — bu aniq tannarx obyektiga iqtisodiy mohiyatiga ko'ra to'g'ridan-to'g'ri olib borish mumkin bo'lmagan, dastlab jamg'ariladigan (akkumulyatsiyalanadigan), so'ngra mahsulot tannarxiga ma'lum asoslangan mezonlar asosida taqsimlanadigan xarajatlardir. Masalan, avtomobil ishlab chiqarish sifatini nazorat qilish bo'yicha inspektorning mehnat haqi xarajatlari bitta avtomobilning tannarxiga to'g'ridan-to'g'ri olib borib bo'lmaydi, chunki ushbu xodimning mehnati bir nechta turdagi avtomobillarning sifatini nazorat qilish bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli, uning mehnat haqini har bir avtomobil turining sifatini nazorat qilishda sarflangan mehnat soatlariga mutanosib ravishda taqsimlash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Ishlab chiqarish xarajatlari amalga oshirish natijasida mahsulot tannarxi shakllanadi. Demak, ishlab chiqarish xarajatlari tayyor mahsulotlar qiymatida o'z ifodasini topishi tayyor mahsulot tannarxi ko'rinishida namoyon bo'ladi.

Mahsulot (ish va xizmatlar) tannarxi deganda, ishlab chiqarish zahiralari qayta ishlash jarayonida foydalanilgan va tayyor mahsulotlar qiymatiga olib boriladigan, shuningdek xizmatlar ko'rsatish va ishlarni bajarish jarayonida ularning qiymatiga qo'shiladigan bevosita va bilvosita ishlab chiqarish xarajatlari tushuniladi.

Ishlab chiqarish xarajatlari moddalari tannarxda ifodalanishi tayyor mahsulotlar tannarxi elementlari deb ataladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Demak, tayyor mahsulot tannarxi uchta tannarx elementi yig'indisidan iborat: to'g'ridan-to'g'ri material xarajatlari (bevosita), to'g'ridan-to'g'ri mehnat xarajatlari (bevosita) hamda ustama ishlab chiqarish xarajatlari (bilvosita).

Korxona xarajatlari moliyaviy hisobni yuritish va hisobotni tuzishda qo'llaniladigan tasnifiy jihatlar ularni rejalashtirish va nazorat qilish, shuningdek, ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun yetarli emas. Shu sababli korxona xarajatlari to'g'risida batafsil va ishonchli axborotlarni shakllantirish o'ta muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, xalqaro standartlar mahsulot tannarxini zaxiralar tannarxining shakllanishi nuqtayi nazaridan yoritadi. Chunki ishlab chiqarishga zaxira kiritilishidan oldin uning tannarxi shakllanadi (xarid va boshqa xarajatlar), so'ngra u qayta ishlovdan o'tkaziladi. Qayta ishlash jarayonida mehnat va ustama ishlab chiqarish xarajatlari amalga oshiriladi. Natijada ishlab chiqarishga jalb qilingan zaxira tayyor mahsulotga aylanadi. Tayyor mahsulotni joriy holatga keltirish va belgilangan joyiga yetkazish bilan bog'liq xarajatlar ham amalga oshiriladi. Ushbu jarayonlar natijasida mahsulot tannarxi shakllanadi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida faoliyat yuritayotgan har qanday kichik va yirik biznes korxonasining faoliyat samaradorligi hamda istiqboli boshqaruv hisobining muhim va asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan "xarajat–ishlab chiqarish hajmi–foyda" ko'rsatkichlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik orqali ifodalanishi mumkin. Mazkur ko'rsatkichlar orasida xarajatlar boshqaruv hisobini tashkil etishda alohida ahamiyat kasb etadi. Boshqaruvni samarali amalga oshirish uchun menejerlarga faqat umumiy xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlar yetarli bo'lmay, balki amalga oshirilgan xarajatlar bo'yicha batafsil va tahliliy axborotlar ham zarur bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, xarajatlar tushunchasi tannarx tushunchasiga nisbatan kengroq hisoblanadi. Xarajatlar korxonaning o'z maqsadlariga erishish va oldiga qo'yilgan vazifalarni hal etish jarayonida amalga oshirilgan barcha sarf va chiqimlarning puldagi ifodasidir. Tannarx esa mahsulotlarni ishlab chiqarish, ishlarni bajarish va xizmatlarni ko'rsatish jarayonida mahsulot qiymatini yaratish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xarajatlardan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi O'RQ-404-sonli Qonuni: <https://lex.uz/acts/2931253>
2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. — Toshkent: "O'zbekiston", 2017. — 26 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-sonli qarori: <https://lex.uz/docs/4746047>
4. Ishlab chiqarish xarajatlari. Qomus ensiklopediyasi. <https://gomus.info/encyclopedia/cat-i/ishlab-chiqarish-xarajatlari-uz/>
5. Tannarx. Qomus ensiklopediyasi. <https://gomus.info/encyclopedia/cat-t/tannarx-uz/>
6. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 2019-12-31, 02/19/SK/4256. <https://www.lex.uz/docs/4674902>
7. Malikov Tohir. Ma'ruza matni. <http://staff.tiiame.uz/storage/users/58/presentations/gwPvgkOTiEssldkJLvN1YAFIZ1IEwWu325r4qPNO.pdf>
8. Abdusalomova, Nodira. Cost Accounting and Financial Health: Analysis of Cost Reduction Policy Effect in Selected Enterprises of Metallurgy Industry in Uzbekistan. International Journal of Management Science and Business Administration, Inovatus Services Ltd., vol. 3, no. 3, pp. 33–38, 2017-03.
9. Фомина О.Б. Изменение концептуальных основ МСФО. Электронный научно-практический журнал «ИнноЦентр», № 4(25), 2019-12. © Тверской ИнноЦентр, 2019. [http://innoj.tversu.ru/Vipusk4\(25\)2019/pdf](http://innoj.tversu.ru/Vipusk4(25)2019/pdf)
10. What are manufacturing costs? AccountingCoach. <https://www.accountingcoach.com/blog/what-are-manufacturing-costs>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100